

MR. G.E. VAN WALSUM, 1900-1980

DOOR MR. J. ZEELENBERG

DE mens Van Walsum is heengegaan. In de overlijdensadvertentie, op de kaarten, geen enkel teken dat hij meer was geweest dan echtgenoot en vader. En toch was dat zo. Hij was van 1952 tot 1965 burgemeester van Rotterdam, had behalve de voor een figuur als hij geijkte Nederlandse onderscheidingen (ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw en grootofficier in de orde van Oranje-Nassau) een groot aantal buitenlandse onderscheidingen. Maar hij, die 'Regent aan de Maas' en 'de laatste Magistraat van Rotterdam' is genoemd, was in wezen de eenvoud zelve. Hij was vindingrijk, vasthoudend en ad rem, wist zich door ironie en zelfspot in moeilijke situaties op de been te houden. Wanneer het echt moeilijk werd was het zijn geloof in de hem opgelegde taak, maar tenslotte het geloof dat deze, niet altijd zelf gewenste, taak hem door God op handen was gelegd, hetgeen hem deed standhouden. In wezen heeft zijn geloof zijn leven, en dus ook zijn ambt en laatste levensjaren, bepaald.

Van 1952 tot 1965 was hij burgemeester van Rotterdam. Hij was in 1900 geboren, studeerde rechten in Utrecht, leerde daar zijn toekomstige echtgenote kennen, was lid van het studenten-corps en kwam in de Senaat. Tot in zijn laatste jaren is hij de bijeenkomsten van zijn jaarclub blijven bezoeken.

Nog voordat hij afgestudeerd was had hij zijn eerste baan al te pakken, een plaats op het secretariaat van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam, waarvan hij later secretaris (niet algemeen secretaris) zou worden. Daar is hij, met onderbrekingen, welke de oorlogsjaren veroorzaakten, tot 1945 werkzaam gebleven. Aldaar trof hij bij zijn komst in 1925 mr. W.F. Lichtenauer aan, die later, op geheel andere wijze, ook een prominent Rotterdammer zou worden.

Maar in 1925 was het zover nog niet. Behalve de gewone secretariaatswerkzaamheden schreven Lichtenauer en hij (Van Walsum de hoofdstukken II en V) het gedenkboek voor het 125-jarig bestaan van de Kamer van Koophandel en Fabrieken, dat in 1928 gereed kwam.

Van Walsum werd destijds lid van de Christelijk Historische Unie. Op 15 april 1931 bestemde het dagblad De Nederlander practisch de hele voorpagina voor een 'ingezonden stuk' van een in de Unie tot op dat ogenblik weinig bekende figuur: mr. G.E. van Walsum. De schrijver zelf wist van deze opvallende plaatsing niets af. In dat stuk werd tamelijk scherpe kritiek geleverd op een diesrede van professor mr. B.C. de Savornin Lohman, destijds voorzitter van de Eerste Kamerfractie van de C.H.U.. In 1934 werd Van Walsum enige tijd voorzitter van de Commissie van hoofdredacteuren van deze courant. In 1939 werd hij secretaris van het hoofdbestuur van de C.H.U., in 1938 lid van de Gemeenteraad van Rotterdam voor deze partij. Toen hij na de oorlog op 9 november 1945 werd beëdigd als lid van de tijdelijke Gemeenteraad trad hij als zodanig op voor de C.H.U., vanaf 7 maart 1946 voor de in februari 1946 opgerichte Partij van de Arbeid. Van deze partij is hij een enthousiast oprichter geweest, exponent als hij was van de doorbraak en voorstander van een vooruitstrevende politiek. Hij is enige jaren voorzitter geweest van de Protestant Christelijke werkgemeenschap in de P.v.d.A.. Ik denk wel eens dat het stuk op de voorpagina van De Nederlander op 15 april 1931 het eerste naar buiten tredend teken van zijn latere ontwikkeling en daarmee samenhangende loopbaan is geweest. Wat van een mens wordt kunnen wij later soms terug traceren, maar op het moment zelf is diens ontwikkeling nog niet te zien. Toen te minder, de tweede wereldoorlog moest nog over ons heenkomen, heeft ook zijn leven sterk beïnvloed.

Hij maakte voor de C.H.U. deel uit van het (uiteraard geheime) partijberaad, dat weliswaar in oktober 1940 reeds werd uiteengeslagen door verschillende arrestaties, o.a. van Drees, die na een jaar werd vrijgelaten. Het overleg bleef toch voortgaan. In 1943 werden allen, als gevolg van verraad van Van der Waals, gearresteerd, behalve Drees, die voor ernstig ziek werd gehouden en Van Walsum. Waarom Van Walsum niet is gearresteerd is voor Drees een raadsel. Lichtenauer schrijft het hieraan toe - de desbetreffende briefwisseling heeft hij ter inzage gehad - dat de Befehlshaber der Sicherheitspolizei und S.D., Aussenstelle Rotterdam op 7 oktober 1941 aan zijn superieuren had gerapporteerd dat Van Walsum 'politisch niet hervorgetreden ist'. De Duitse heren hebben zich destijds ernstig vergist. In 1942 had hij een illegaal verschenen brochure geschreven 'Om Nederlands toekomst'.

Van Walsum heeft tenslotte het zekere voor het onzekere ge-

nomen en is aan het einde van de oorlog ondergedoken.

Na de bevrijding trad hij op als hoofdredacteur van De Nieuwe Nederlander tot de opheffing van dit blad in april 1947. Door een wat wonderlijke speling van het politieke lot (over welks achtergronden ik hier niet uitweid) werd hij, nadat hij op 2 september 1946 was beëdigd als gemeenteraadslid, weer voor de P.v.d.A., in diezelfde maand in Rotterdam wethouder van Onderwijs en Volksontwikkeling. Nadat de confessionele partijen na enige tijd bij mr. L.A. Donker, destijds fractievoorzitter van de P.v.d.A. in de Gemeenteraad, 'aan de bel hadden getrokken', legde hij deze, nooit anders dan als tijdelijk bedoelde functie op 3 juni 1947 neer. Hij beende met zijn lange figuur door de Raadszaal wanneer hij als zodanig moest spreken. De wethouders zaten toen nog temidden der raadsleden, niet op een verhoging tegenover de Raad om de burgemeester heen. Die nieuwe opstelling is niet Van Walsums werk geweest, deze kwam uit de koker van zijn voorganger Oud en is op 4 september 1947 een feit geworden. Intussen was Van Walsum ook nog lid van eerst de Tweede en daarna de Eerste Kamer geworden. Deze lidmaatschappen vallen in de jaren 1946 tot 1955.

Eenvoudig was het in Van Walsums eerste raadsperioden natuurlijk niet. Stad en havens waren verwoest. Kort na de oorlog was er, op initiatief van de reeds genoemde toenmalige fractievoorzitter van de P.v.d.A., mr. L.A. Donker, later minister van Justitie, besloten om als eerste alle kracht aan te wenden om de havens te herstellen (de kaden waren in de oorlog opgeblazen). Er moesten weer schepen kunnen binnenkomen, werk komen om te kunnen eten. Eten was nog belangrijker dan wonen, al waren er 25.000 woningen in de binnenstad verwoest. Als toenmalig raadslid stond ook Van Walsum achter de gedachte dat het herstel van de havens vóór de wederopbouw van de gebombardeerde stad moest gaan. 1950 is het jaar geweest, waarin het herstel van de haven, waarvan wethouder Van Tilburg de grote animator is geweest, feestelijk werd afgesloten met de tentoonstelling Rotterdam Ahoy'. Maar de binnenstad was nog steeds een kale vlakte met 's zomers mooie veldbloemen.

Van Walsum is dan sinds 1948 burgemeester van Delft en zal in 1952 in Rotterdam, nu als burgemeester, terugkeren. Toen kreeg hij uiteindelijk zelf de hele problematiek op zijn schouders,

de wederopbouw van de stad en de uitbouw van de havens. Hard werd er gewerkt. Waren de kaden hersteld, de bevolking zag dat ook met de wederopbouw van de stad voortgang werd gemaakt. In 1953 werden de Lijnbaan en het Groothandelsgebouw geopend. Uiteraard had de in 1952 aangetreden burgemeester daar even weinig mee van doen gehad als later zijn opvolger Thomassen, die nauwelijks een jaar burgemeester 'De Doelen' kon openen. Het is in zekere zin een noodlot dat de man, die (met de wethouders en ambtenaren) een plan uitdenkt en uitwerkt, vaak de voltooiing niet meer in zijn ambtsperiode of helemaal niet meer meemaakt. Het verandert met de jaren. Ik denk hier aan het grote plan 'het masterplan' om de bruggen door tunnels te vervangen. Toen Van Walsum burgemeester werd, was Van Tilburg wethouder van Financiën en van de Haven. Deze werd echter begin 1956 gouverneur van Suriname. Ik mocht hem opvolgen als wethouder van Financiën, maar niet van de Haven. Ik durf thans (tussen haakjes) wel op te merken dat men toen een vrouw de haven niet durfde toe te vertrouwen. De haven ging naar Van Walsum, die deze op zichzelf niet ambieerde, maar op zich nam omdat het niet anders kon. En toen zou hij het ook goed doen, zo was hij. Hij nam als zodanig de plaats in welke voor hem, aanvankelijk, ook door de burgemeesters werd vervuld. Op deze plaats heeft hij voor de tunnelbouw, de uitbreiding van de havens gevochten. Hij zei op 2 januari 1958 in zijn nieuwjaarsrede: 'Het is bekend dat de aanleg van de tramtunnel vooraf moet gaan aan de bouw van de verkeerstunnel ter vervanging van de bestaande bruggen en een eventuele spoorwegtunnel'. In zijn afscheidsrede op 25 februari 1965 zei hij: 'Ik hoop verder dat men zal vasthouden aan een verkeerstunnel en een spoorwegtunnel ter vervanging van de bestaande bruggen'. Hij zei in diezelfde rede ook dat men niet onveranderlijk kan blijven vasthouden aan een eenmaal ingenomen standpunt. Men moet bereid zijn zijn inzichten te laten corrigeren. Intussen was de tramtunnel tot een metro geworden, waaraan de namen van wethouder Bavinck en ir. Plantema zijn verbonden. Van Walsum heeft met zijn volle kracht achter dit voor Nederland nieuwe werk gestaan, het doorgedreven ondanks alle controverses. Een metrobus steekt men niet als een breinaald in de grond. Aan de rechter-Maasoever is de metro, in het natte, onder de grond gebouwd. Op de linker-Maasoever op viaduct. Aan de uitbreiding van metro en sneltramnet wordt nog steeds gewerkt. Het eerste gedeelte van de metro is op 9 februari 1968 onder het

bewind van burgemeester Thomassen door prinses Beatrix en prins Claus opengesteld. En wat de verkeerstunnel betreft, een nieuwe *Maasbrug* is thans in aanbouw en zal in 1981 voor het verkeer worden vrijgegeven. Maar ook zal in dat jaar 1981 met de bouw van de spoorwegtunnel, althans de voorbereiding daarvan, worden begonnen, welke men dan in 1988 klaar hoopt te hebben. Destijds is gehoopt dat het sneller zou gaan, maar als sequeel van de spoorwegtunnel, welke er nu dan toch wel werkelijk zal komen, zal Rotterdam verkrijgen dat het - in vroeger jaren geprezen - viaduct achter de Grote of St. Laurenskerk verdwijnt. Dat zou dan een prachtig slot worden van het herstel van deze in de meidagen van 1940 gebombardeerde kerk. Hoewel het besluit tot herstel in 1950 voor Van Walsums burgemeesterschap was genomen en pas op 14 december 1968 een feestelijke bijeenkomst kon worden gehouden ter gelegenheid van de voltooide restauratie is hij, zelf Nederlands Hervormd, in zijn gehele burgemeestersperiode nauw betrokken geweest bij de herbouw van de kerk en de vormgeving van de ruimte daaromheen.

Al noemde ik reeds enige projecten, waaraan Van Walsum zijn krachten heeft gewijd, ik mag op deze wijze niet verder gaan alvorens er op te wijzen dat hij door zijn benoeming tot burgemeester voorzitter was geworden van het College van Burgemeester en Wethouders en van de Gemeenteraad. De Raad bestuurt, het College is voorbereider en uitvoerder en de burgemeester behoort de stimulator te zijn. Een grote stuwende kracht is hij ongetwijfeld geweest.

Van Walsum is begonnen en geëindigd met zes wethouders, drie van de P.v.d.A., één A.R., één K.V.P. en één V.V.D. Uiteraard zijn er wel eens persoonswisselingen geweest en waren er verschillende opvattingen. Maar in de eerste plaats voelden allen zich bestuurders van Rotterdam, die de zwaar getroffen stad moesten herbouwen en vooruithelpen. Pas daarna kwam de politiek in het spel. Onder Van Walsums strikt zakelijke leiding kwam het College in omstreden kwesties uiteindelijk in het Raadsstuk tot een formulering, welke ook een afwijkende mening tot haar recht deed komen. Politieke scherpslijperij was er niet bij, wel werd er ook in politiek opzicht naar duidelijkheid gestreefd. Raadsstukken, die zijn eigen sector betroffen, heeft Van Walsum vaak zelf geschreven. Wanneer een wethouder niet uit de redactie van een Raadsstuk wist te komen, zei hij vaak: 'Geef

het mij maar, ik maak er wel een lopend stuk van'. Van zijn journalistieke gaven heeft hij in deze kring dus nog gebruik kunnen maken. De persoonlijke verhoudingen waren en bleven goed, mede omdat Van Walsum een enkele uitbarsting van al te veel temperament dadelijk wist op te vangen en van zijn scherpheid te ontdoen. Ook heeft hij in zijn eigen kamer de strijdende partijen wel eens de les gelezen en tot een redelijke houding gebracht. Hij was een leider in de beste zin van het woord, niet om voor zich de macht te behouden, maar om de bestuurbaarheid van de stad te dienen. Daarvoor gebruikte hij zijn tact en natuurlijk overwicht.

Met de Gemeenteraad moest hij uiteraard op een andere wijze omgaan. Temidden der wethouders, met de secretaris aan zijn linkerzijde, zat hij daar in zijn hoge zetel met baldakijn en moest de debatten aanhoren. Deze waren soms heel knap, meestal weinig bits. Ook het raadslid voelde zich in die tijd in de eerste plaats bestuurder van Rotterdam, daarna pas politicus en was dus al vlug geneigd met het Raadsstuk in te stemmen. Al veroorloofde hij zich wel tijdens de raadsvergaderingen administratief werk af te doen of iets te lezen, hij volgde de debatten nauwkeurig en greep dadelijk in als er iets dreigde mis te gaan, meestal charmant, soms wel eens kort en fel. Er zijn wel hete en tere kwesties aan de orde geweest, spannende momenten, een voorstel heeft het wel eens niet gehaald, scheld- en vechtpartijen zijn niet voorgekomen. Zijn vindingrijkheid heeft grote aanvaringen steeds weten te voorkomen.

Naast de vergaderingen van College en Gemeenteraad had de burgemeester natuurlijk talrijke grote en kleine besprekingen. Er waren nog twee vaste punten: maandelijks vergaderingen van het College met de topambtenaren, ook bijgewoond door de later te noemen dr. G. van der Wal, en op de eerste maandagmorgen van de maand een informele bijeenkomst ten stadhuize van het Comité Rotterdam. Dit was op 15 mei 1940 geboren als Stichting Rotterdam 1940 in de tuin van mr. K.P. van der Mandele aan de 's-Gravenweg 69. Van der Mandele was destijds voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam. In zijn huis hield, nadat in de oorlogsjaren het oude Beursgebouw was verwoest, de Kamer van Koophandel tijdelijk bureau. Naast Van der Mandele trad als oprichter op de toenmalige burgemeester Oud. De bedoeling was 'het herstel der gemeente Rotterdam, zulks in het bijzonder op commercieel gebied'. Hiervoor hebben in de oorlogsdagen vooral de onder-

commissies bouw en financiën zich ingespannen. Na de oorlog is er een nieuwe opzet gemaakt. Op maandag 8 juli 1946 (op 1 juli was er een verhindering) werd de Commissie Rotterdam 1950 geïnstalleerd. Reeds op 7 oktober 1946 behoorde Van Walsum als wethouder van Onderwijs en Volksontwikkeling tot de aanwezigen. In de installatievergadering werd de naam Comité Rotterdam 1950 vastgesteld, later telkens gewijzigd in Comité 1955, '60, '65, '70. De bedoeling was samenwerking ten behoeve van de wederopbouw tussen gemeente, bedrijfsleven en burgerij. Op deze maandagmorgenbijeenkomsten waren aanwezig de voorzitter mr. K.P. van der Mandele, die de agenda samenstelde, en onder de naam van erevoorzitter de presiderende burgemeester, dat was dan in de jaren 1952 tot 1965 Van Walsum. Verder naast hen wethouders, secretarissen, hoofdambtenaren, alsmede vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, vakverenigingen en ter plaatse werkzame rijksinstellingen. Uit deze samenwerking zijn onder meer tentoonstellingen geboren, waarvan Rotterdam Ahoy' de eerste was. Ook werden de jaarlijkse Opbouwdagen van 18 mei georganiseerd. Ik heb deze maandelijke maandagmorgenbesprekingen steeds als een zegen voor Rotterdam ervaren. Er werden geen partij- of zakelijke belangen verdedigd, het waren Rotterdammers onder elkaar, die elkander informeerden, van elkaar wat opstaken en dit weer doorgaven ten dienste van de stad en het alhier gevestigde bedrijfsleven. Intussen zorgde de Stichting Havenbelangen voor promotiereizen naar verscheidene buitenlandse havensteden, waarbij meestal Van Walsum en mr. K.P. van der Mandele aanwezig waren. De samenwerking tussen de sinds 1925 twintig jaren bij de Kamer van Koophandel werkzaam geweest zijnde latere burgemeester en diens lid sinds 1932, voorzitter sinds 1938 en erevoorzitter sinds 1961, was hecht en hartelijk, hetgeen de sfeer in Rotterdam zeer ten goede is gekomen.

Van Tilburg is de grote stimulator van het havenherstel en van het Botlekplan geweest. Van Walsum is de grote kracht achter Europoort geworden, waarvan het plan in 1957 is gelanceerd. Op ambtelijk niveau had hij grote steun van en waardering voor ir. F. Posthuma, directeur van het Gemeentelijk Havenbedrijf. De kunstzinnige en economisch deskundige dr. G. van der Wal, destijds directeur van de Bijenkorf, mocht toentertijd optreden als adviseur van de gemeente. Hij heeft de naam Europoort bedacht en Van Walsum veel steun gegeven. Op 16 augustus

1960 stroomt het eerste zeewater via een (nog) nauwe opening Europoort binnen. In oktober 1962 neemt de Rotterdamse Gemeenteraad het besluit tot het graven van een kanaal, dat Europoort met de zee moet verbinden. Het zal dwars door het natuurreservaat De Beer worden aangelegd. Hevige kritiek in den lande. Het was de tragiek van dit natuurreservaat dat het lag aan de mond van de tweede haven van de wereld, zou Reehorst-toen nog raadslid, later wethouder - in het raadsdebat zeggen. Van Walsum heeft ook nog bemoeiing gehad met de voorbereiding van de verdere uitbreiding van Europoort op de Maasvlakte. Intussen was Europoort, op zichzelf 3620 hectare (bruto) groot, al voor een belangrijk deel bezet door olietanks, raffinaderijen, petro-chemische, chemische en andere industrieën en was Rotterdam eind 1962 de allergrootste haven van de wereld geworden. Toen Van Walsum in 1965 afscheid van de haven nam zei mr. A. Blussé van Oud Alblas, destijds voorzitter van de Stichting Havenbelangen: 'Loods het was goed, hier is je briefje'.

Ik kan niet alle grote werken noemen, die in zijn tijd in deze stad zijn tot stand gekomen. Ik noemde reeds de metro en de Doelen. Hieraan voeg ik nog toe de Euromast en het Hilton-hotel, beide zaken die veel controverses hebben opgeroepen, maar zij zijn er gekomen, ook het thans zo omstreden vliegveld. In Van Walsums tijd vielen twee hoogtepunten in de strijd om voor Rotterdam, dat door de oorlog het vliegveld Waalhaven had verloren, opnieuw een plaats in de luchtvaart te veroveren. Op 2 augustus 1953 wordt de Heliport geopend, op 1 oktober 1956 kon de herrezen luchthaven in de polder Zestienhoven worden geopend. Wanneer ik mij de grote mensenmassa's om de Heliport aan de Hofdijk in de herinnering terugroep, de blijdschap om het feit dat door het onvermoeide volhouden van ir. J.A.C. Tillema, destijds hoofd-directeur van Gemeentewerken, Zestienhoven tot stand kwam, dan is het voor mij moeilijk te verteren dat het huidig stadsbestuur dat vliegveld niet meer wil. Zelfs wanneer ik mij bedenk dat Van Walsum in zijn afscheidsrede zei dat men niet onveranderlijk kan blijven vasthouden aan een eenmaal ingenomen standpunt, heb ik met deze ontwikkeling toch grote moeite. Ik geloof ook niet dat Rotterdam zijn vliegveld zal verliezen. Ook thans nog veranderen mensen en standpunten.

Toen Van Walsum burgemeester werd waren de woningtoe-

standen in Rotterdam lang niet best, al werd na het havenherstel en in samenhang met andere projecten ook daaraan veel aandacht besteed. De grote ontwerpen voor de herbouw van de binnenstad (plannen Witteveen en Van Traa) waren reeds gemaakt, werden steeds gereviseerd. Men vergeet niet dat een hele stad uit het niets moest worden geconcipeerd. En daartoe behoorde de herbouw van de 25.000 woningen, die in de binnenstad verwoest waren en het opvullen van het tijdens en na de oorlog nog ontstane woningtekort. Er kwamen plannen voor nieuwe buitenwijken, voor hoge flats en huizen met gemeenschappelijke tuinen. In de behouden gedeelten van de binnenstad dorst men tot kaalslag over te gaan om er geheel nieuwe huizenblokken neer te kunnen zetten. Ondanks de grote tegenstand van destijds begint er thans veel zichtbaar te worden dat tot tevredenheid stemt. Ik denk aan de omgeving van de Jonker Fransstraat, aan het Noordplein en de Hofdijk. Al diegenen, die thans de voorkeur geven aan stadsvernieuwing, zullen moeten toegeven dat de toenmalige weg ook tot resultaten heeft geleid. Van Walsum moest steeds leiden en bemiddelen, hoewel de bevolking in zijn burgemeestersjaren nog niet zo om groen riep als thans. Toch kreeg het Kralingse Bos in zekere zin een tegenhanger in de Zuiderparkgordel, een gebied van 23 ha voor plantsoenen, sportterreinen, speelweiden en volkstuinten. Met de aanleg van de Rottebossen werd een begin gemaakt. De burgemeester zelf heeft er mee zorg voor gedragen dat in Europoort, in wezen een kaal werkgebied, ook groen werd aangeplant. Dat groeit nu op.

Nog twee punten waar Van Walsum persoonlijk heel veel bemoeiing mee had blijven over: de uitbouw van de Nederlandse Economisch Hogeschool en Rijnmond.

De Nederlandse Economische Hogeschool (in 1913 als een particuliere instelling opgericht) is via de medische faculteit gegroeid tot de Erasmusuniversiteit van thans. Van Walsum heeft zich gedurende heel zijn burgemeesterschap zeer ingespannen voor de uitbouw van de N.E.H. tot een groter geheel. Het gemeentebestuur heeft in februari 1956 reeds een Commissie Hoger Onderwijs geïnstalleerd. Deze commissie, onder voorzitterschap van Van Walsum, telde 21 leden. In juni 1957 voteerde de Gemeenteraad op verzoek van deze commissie reeds een krediet ten behoeve van de instelling bureau onderzoek Universiteit. Van Walsum was tevens voorzitter van de stichting Kli-

nisch Hoger Onderwijs. In mijn afscheidsrede tot hem op 25 februari 1965 zeg ik: 'U hebt in die hoedanigheid uw staatsmansgaven wel nodig gehad. Uw en ons lievelingsdenkbeeld het klinisch hoger onderwijs te zien uitgroeien tot een medische faculteit, tot een universiteit, is nog niet in vervulling gegaan. Er zijn momenten geweest waarop het haalbaar leek en andere waarop het steeds verder weer naar de horizon terugweek... Indien het zaad dat u hebt gezaaid, later toch nog zou opkomen en vrucht gaan dragen, dan zullen wij ons dankbaar herinneren, hoezeer gij u hiervoor hebt ingezet.' Op 13 mei 1965 kon burgemeester Thomassen, Van Walsums opvolger en toen nog geen maand in functie, in de Gemeenteraad zeggen: 'Ik deel u mede dat Burgemeester en Wethouders terstond na het bekend worden van het nieuws met betrekking tot de medische faculteit aan de minister van Onderwijs en Wetenschappen een brief hebben geschreven om hiervoor onze erkentelijkheid en ons aller instemming - wij menen hier te spreken namens geheel Rotterdam - kenbaar te maken'. De raadsnotulen vermelden 'Applaus'. Van Walsum had het alsnog gehaald! Achtergrond van dit plotselinge besluit van minister Diepenhorst was de toen gebleken noodzakelijkheid op zeer korte termijn de medische opleidingscapaciteit uit te breiden. Rotterdam stond gereed en kreeg de vrucht in de schoot geworpen.

Als net afgetreden burgemeester werd Van Walsum voorzitter van de Commissie ter voorbereiding van de Medische Faculteit Rotterdam. Dit zou de zevende worden. Met alle kracht heeft hij zich daarvoor ingezet, reeds op 7 oktober 1966 kon hij in deze functie het provisorium voor de Medische Faculteit aan de G.J. de Jonghweg openen. De eerste 160 medische studenten konden hun studie aanvangen. In de Doelen verricht de minister van Onderwijs en Wetenschappen, prof. mr. I.A. Diepenhorst, de officiële opening van de Medische Faculteit. De weg tot de universiteit was nu wel open, maar in feite was het zover nog niet. De Medische Faculteit Rotterdam werd per 1 februari 1973 Faculteit der Geneeskunde van de Erasmusuniversiteit, welke zelve op die datum een feit werd.

In dit verband wil ik niet onvermeld laten dat Van Walsum voorzitter is geworden van de op 21 dec. 1966 ingestelde Commissie Achtste Medische Faculteit. Deze heeft op 11 dec. 1968 rapport uitgebracht aan de toenmalige minister van Onderwijs en Wetenschappen. Hoewel deze commissie in meerderheid voor vestiging in Noord-Brabant koos, werd het Maastricht.

Voordat ik terug ga naar de Rotterdamse problematiek wil ik nog vermelden dat Van Walsum van de in 1946 ingestelde Staatscommissie voor de zaken van de Erediensten op 30 oktober 1958 lid en voorzitter is geworden. Deze Commissie (toen genaamd Commissie Van Walsum) heeft in 1967 het voorstel gedaan een jaarlijkse uitkering van f 50 miljoen toe te kennen aan alle kerkgenootschappen gezamenlijk. De onderlinge verdeling zou op basis van het aantal leden bepaald moeten worden met een periodieke aanpassing aan de waardeverandering van het geld. In 1969 wees de toenmalige minister van Financiën Witteveen deze voorstellen af met als argument dat het niet tot de taak van de overheid behoort het godsdienstig leven mede te verzorgen. Van Walsum was hier behoorlijk verontwaardigd en teleurgesteld over. Deze zaak, betrekking hebbende op de overname van kerkelijke goederen door de staat, waartegenover deze de verplichting op zich nam een deel der tractementen te betalen (stammend uit de reformatie, de Grondwet van 1815), is nog steeds niet opgelost. Waarschijnlijk kan nu spoedig een wettelijke regeling tegemoet worden gezien, waarbij de staat deze rechten voor f. 250 miljoen afkoopt. Thans werkelijk terug naar Rotterdam en de Universiteit.

Burgemeester Thomassen had in zijn nieuwjaarsrede van 1968 voor het eerst de naam Erasmusuniversiteit laten vallen *). In een studie van de Medische Faculteit Rotterdam, analyse van een experiment, uitgegeven in 1976, merken J.M.W. Bruneveld en H.H. Vleesenbeek, beiden wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Erasmusuniversiteit Rotterdam, op dat Van Walsum eens heeft gezegd dat de moeizame totstandkoming van de universiteit eerder te danken was aan de vasthoudendheid en het doorzettingsvermogen van een enkele topfiguur uit Den Haag dan aan de eensgezinde houding van de Rotterdamse wetenschappelijke wereld. Van Walsum dacht hierbij ongetwijfeld aan dr. A.J. Piekaar, destijds Directeur-Generaal voor de Wetenschappen. De schrijvers noemen dit slechts de halve waarheid en vervolgen 'Vooral zichzelf doet Van Walsum hierbij tekort'. Tijdens zijn ambtsperiode heeft hij zich, hierbij gesteund door dr. J.H. Lamberts, zeer beijverd voor de vestiging van een universiteit in Rotterdam.

*) Wie bedacht heeft de naam Erasmus aan de Universiteit te verbinden, heb ik - ondanks vele pogingen daartoe - niet met zekerheid kunnen achterhalen. Van Walsum was geen voorstander van die naam.

Tot slot nu nog Van Walsums initiatief om de bestuursproblemen van de Rotterdamse agglomeratie op elkaar af te stemmen. Omdat ik dit als slot bestempel ontnem ik mijzelf de gelegenheid om Van Walsums pogingen om binnen de gemeente tot decentralisatie te komen te memoreren. Bij de laatste annexatie door Rotterdam (Hillegersberg, Overschie, Schiebroek en IJsselmonde) zei hij op 12 juni 1941 in de Gemeenteraad: 'Deze annexatie stelt dan ook naar mijn mening het vraagstuk van de decentralisatie van het bestuur binnen de grote gemeenten aan de orde'. De binnengemeentelijke decentralisatie is op gang gekomen en wordt, natuurlijk niet zonder moeilijkheden, verder uitgewerkt. Maar ik moet mij beperken tot wat thans Rijnmond wordt genoemd. Het plan hiertoe is niet geboren op het ministerie van Binnenlandse Zaken. Nadat Van Walsum de wethouders had gepolst heeft hij op 23 februari 1956 in de kamer van B. en W. een informatieve bespreking belegd tussen de burgemeesters van 14 Waterweggemeenten. Op 5 juni en 10 december 1956 vinden ten stadhuijze van Rotterdam opnieuw besprekingen plaats, nu in en rond de Raadszaal waar de Colleges van 27 gemeenten bijeenkomen. De strijd tussen een bovengemeentelijk orgaan (Van Walsum) en intergemeentelijke samenwerking (voorzitter mr. J. Heusdens, burgemeester van Vlaardingen) blijft onbeslist, ook na een derde conferentie op 20 december 1957. Ik behoef de ontwikkeling niet op de voet te volgen. Uiteindelijk komt op 5 november 1964 de wet Openbaar Lichaam Rijnmond tot stand, waarvan de inwerkingtreding bij Koninklijk Besluit van 12 februari 1965 wordt bepaald op 1 april 1965. In zijn afscheidsrede van 25 februari 1965 zegt Van Walsum: 'Ik beschouw het als een gelukkige omstandigheid dat mijn aftreden aan de inwerkingtreding van Rijnmond voorafgaat'. Hij was namelijk zeer ongelukkig met de wetsbepaling dat de voorzitter door de Kroon zou worden benoemd. Naar zijn mening had de burgemeester van Rotterdam qualitate qua voorzitter van Rijnmond behoren te zijn, had dat in de wet behoren te staan. In wezen is dit nog steeds een controverse. Burgemeester Thomassen heeft zich in zijn laatste nieuwjaarsrede in dezelfde zin uitgelaten. Kortgeleden las ik in het Rotterdams Nieuwsblad van 20 januari jl., dat Linthorst, de huidige fractievoorzitter van de P.v.d.A. in de Gemeenteraad, in de Raadscommissie van Algemene Zaken stelt dat het Rijk een aantal bevoegdheden rechtstreeks aan de grote steden zou moeten overdragen, los van de Provincie. Practisch komt dit er op neer dat Rotterdam voor

die zaken zijn eigen boontjes wel dopt. 'Dan spreken wij niet meer van Rotterdam in Rijnmond, maar van Rotterdam èn Rijnmond.'

Van Walsum zegt in zijn afscheidsrede: 'Ik zie het als een eis van dringende noodzaak dat de grootste gemeenten in het geheel van het lokale bestuur een aparte plaats krijgen'. De mensen veranderen, standpunten blijven controversieel en een wezenlijk Rijnmond functioneert nog steeds niet. *Ik* vraag mij in dit verband af of de burgemeester van Rotterdam niet behoort te evolueren tot commissaris van de nieuwe provincie Rijnmond of hoe die ook heten gaat. Thomassen sprak over een personele unie.

Ik blijf buiten de actuele kwesties nu ik dit stuk beëindigen ga, alhoewel ik nog wel wil opmerken dat er in Van Walsums ambtsperiode in den lande zowel een zeker gevoel van medelijden met de zwaar getroffen als trots op de zich snel er bovenuit werkende stad bestond. Maar er woei eveneens een zekere tegenwind en jaloesheid trad ook op. Met tact heeft hij het eerste aanvaard en het tweede tegenspel, soms zeer fel, geboden. Verder moet ik nog vermelden dat Van Walsum op 28 december 1972 heeft bedankt voor de Partij van de Arbeid. Hij is niet tot een andere partij toegetreden. De koers van de partij, die hij verlaten had, is hem steeds ter harte blijven gaan.

Ik wil niet onvermeld laten dat Van Walsum tijdens zijn burgemeestersperiode geen commissariaten heeft willen aanvaarden. Hij wilde volkomen vrij, onafhankelijk zijn en blijven. Pas na zijn aftreden heeft hij een enkel commissariaat aangenomen.

Waarom werd Van Walsum 'magistraat' genoemd? Toch zeker niet alleen omdat hij in houding en kleding het decorum wist te bewaren, in jacquet de Raad presideerde en dit ook nog steeds droeg als hij bij andere gelegenheden de ambtsketen moest dragen. Hij was begaafd met kwaliteiten die hem tot leiding geven in staat stelden, durfde vol te houden en tegengas te geven en wist daardoor vaak tot ongedachte resultaten te komen.

Hij was niet te benaderen met de joviale kreet 'Gerard', maar hij stond iedereen telefonisch te woord. Eens een 'mijnheer Jansen', die de eerste bisschop van Rotterdam bleek te zijn. Later, 's avonds laat, klonk een vrouwenstem door de telefoon: 'Burgemeester, mijn man heeft zo'n kiespijn, wat moet ik doen?'

Zijn argeloze antwoord was: 'Waarom vraagt u dit aan mij, bel een tandarts op'. Het antwoord was: 'Die geven geen gehoor. Wij wonen hier nog maar pas en bij ons op het dorp belden wij in nood de burgemeester op'. Mevrouw Van Walsum sprong op, maakte een praatje met de ongeruste mevrouw en legde haar uit wat zij doen moest.

Mevrouw Van Walsum is steeds naast haar man gegaan, een perfecte burgemeestersvrouw. Na zijn aftreden heeft hij zijn echtgenote op 5 september 1970 moeten missen. Ik schreef in het Jaarboekje 1971 een In Memoriam voor haar en moge daarnaar verwijzen nu ik tien jaar later een In Memoriam voor haar man schrijf. Hij heeft tien jaar alleen gewoond in de bungalow, welke zij na hun vertrek uit Rotterdam in Capelle aan den IJssel lieten bouwen. Haar boeken lagen op tafel en haar geest was nog voelbaar. Hun twee zonen waren uitgevlogen. Vooral met zijn in het buitenland wonende zoon hield hij schriftelijk veel contact en las kritisch diens stukken in de N.R.C.. Volkomen helder van geest, kaarsrecht, broodmager is hij, hartelijk en spottend tot op de voorlaatste dag, op 28 juli 1980 uit dit leven weggenomen.

Ik eindig met een note gaie. Het Gemeentearchief zond mij lange lijsten met Van Walsums activiteiten. De eerste was een bezoek aan de 1000ste voorstelling van Boefje. Kan het Rotterdamser!